

KOVÁCS PETRA

„FUT, FUT VELEM A RÓMAI VONAT”

SÍK SÁNDOR ÉS RADNÓTI MIKLÓS GYEREKKORÁNAK
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

Radnóti Miklós és Sík Sándor „százgyökerű”¹ kapcsolata Szegeden kezdődött. Sík elsősorban mint tanár, példakép volt jelen a fiatal Radnóti életében, kapcsolatuk később apa-fiú kapcsolattá alakult, melynek tetőpontja Radnóti katolikus hitre való áttérése volt: Sík Sándortól kapta ugyanis a kereszténységet, vagyis a reményt egy tisztán magyar költői identitás megteremtésére.

A két élettörténet párhuzamossága a gyermekkorban gyökerezik: az apa korai elvesztése, a felnőtt felelősség idő előtti megtapasztalása, a sürgetett felnövés jellemzi kettejük identitáskeresésének időszakát. Bár Sík visszaemlékezéseiből boldog gyermekkor rajzolódik ki, az apa halálával hirtelen kellett felnőnie, akár csak Radnótinak, akinek tragikus gyerekkora lírában és prózában került feldolgozásra. Az identitásproblémák másik kritikus periódusa a felnőttkor, ahol a valódi és választott származás szálai keverednek. Ebben a küzdelemben bűvőhelyet és védelmet jelentenek a szavak, melyek mágikus erejüknél fogva segítenek a szelf egyensúlyának helyreállításában és az élettörténet folytonosságának megteremtésében. Radnóti és Sík az irodalomban találták meg azt a személyes önazonosságot, mely vallástól vagy politikai hovatartozástól független kategória.

Elemzésemben versek, novellák, levelek és naplók segítségével igyekszem megtalálni a két költő korai éveinek közös motívumait, identitásfejlődésük hasonlóságait, mely később egy sokkal szélesebb irodalmi-politikai-történelmi konfliktusban teljesedett ki.

„NAGY DOLOG A GYEREKKOR”

Sík Sándor 1889-ben született, kikeresztelkedett zsidó család negyedik gyermekeként. Születése után nem sokkal a három idősebb testvér szinte egy időben halt meg az akkoriban gyógyíthatatlan vörhenyjárványban. Első pár életévét a családi gyász és aggodás lengte körül. Nem sokkal később viszont két fiú- és két lánygyermek születése enyhítette a család szomorúságát. A korai tragédiák

¹ Utalás a Szabó (1993) által szerkesztett Sík-monográfiára.

ellenére Sík költeményeiből és a vele folytatott beszélgetésekből idilli és boldog gyermekkor rajzolódik ki: „...a gyermekkorom egy zavartalan, boldog gyermekkor volt” – írja, melyet „a szeretet, a vidámság magától értetődő, semmiben sem tolakodó vallásos légköre” (Sík, 1993, 372.) jellemzett. A gondtalan gyermekévek azonban hirtelen értek véget az apa halálával. Sík Sándor ekkor tizenegy éves volt, legidősebb gyereként családfői szerepbe került, nagy felelősség rakódott rá (Szabó, 1993, 401.). Emlékezetében egy gyermekori momentum kapcsolódik össze a felelősségérzet megjelenésével, annak tudatosulásával. Azért is emelem ki ezt az emléket, mert véleményem szerint párhuzamba állítható Radnóti egy emlékével, mely az általam sokat elemzett *Ikrek hava* című novellában olvasható (Kovács, 2013). Kezdjük mindjárt azzal, hogy Sík gyermekori emlékének szereplőjét szintén Miklósnak hívják. Sík Miklós öt éves volt, amikor játék közben egy fogaskerék közé dugta a kezét, ami eltört és ömlött belőle a vér. Az orvos azt mondta, azonnal Pestre kell szállítani a fiút, mert le kell vágni az ujjait. Nem lehetett késlekedni, azonban a következő vonatra még sokat kellett várni. „Akkor nagyon leszidtam az állomásfőnököt” – írja Sík tizenegy éves kori önmagáról (1993, 373.). Végül kocsival szállították Miklóst kórházba. Sándor nem engedte édesanyját egyedül utazni, ő is velük tartott, és az éjszakát az orvos díványán töltötte. A felnőttiség, a védelmező és támogató szerep, a felelősség vállalása, a szülői aggodás jelenik meg ebben a korai emléken.

Radnóti emléke hasonló életkorból származik: tizenkét éves volt, amikor édesapja agyvérzést kapott. Az apa halálát a költő két prózai műben dolgozta fel: a *Halál* című novella 1928-ban jelent meg Radnóti reichenbergi tartózkodása idején, az *Ikrek hava* pedig harmincévesen írta. A gyermeki felelősség és bűntudat tekintetében egy lényeges eltérést fedezhetünk fel a két mű történetmondása között: a korai novellában az apa meghal, amíg a kisfiú úton van vonattal Pestre, míg az *Ikrek hava* emlékezője szerint az apa előbb kórházba kerül, és ott hal meg napokkal később (Ferencz, 2005). Ez az eltérés lélektani szempontból hatalmas, hiszen a tizenkét éves fiút bízták meg azzal, hogy orvosi segítséget hozzon Pestről, vagyis Miklós joggal érezhette úgy, az apa sorsa egyedül az ő kezében van.

A felelősséggel kapcsolatban még egy Radnóti-emléket emelnék ki, melynek szintén két interpretációja ismert. Az emlék hasonló életkorból származik. Az apa halálakor a tizenkét éves Miklósnak kell hajtania a legyeket a beteg körül, aki a verandán pihen. A *Halálban* az elbeszélőmód egyes szám harmadik, míg az *Ikrek havában* egyes szám első személyű. Ez a nézőpont az eseményeket sokkal közelebbé, érezhetőbbé teszi, érdekes azonban, hogy emellett az *Ikrek havában* fikatív neveket használ például a családtagok megnevezésére is (Ferencz, 2005). A fikció mint a távolítás eszköze kompenzálja a mély bevonódást, az újraélést, a személyességet. Az *Ikrek havában* a narrátor – aki egy személyben az emlékező és a főszereplő – azonosul az apa fájdalmával, és megjelenik benne a felnőtt felelőssé-

gérzet és lemondás. Amikor társai játszani hívják, ellenáll a csábításnak: a nehéz belső ellentmondást a gyermek ellentétbe fordítással oldja fel, és haraggal reagál pajtásai játékára: „Hogy ezek is folyton csak játszanak! – mérgeskedem” (1969, 23.). A korábbi novella főhőse ugyanebben a helyzetben sokkal többet vívódik, nehezen küzdi le magában a vágyat, hogy játszani menjen. Egy pillanatra abba is hagyja a legyezést, mire az apa játszani küldi. Itt „lebukik”, nem sikerül palástolni vágyát a játék iránt, mindezt ismét dühvel próbálja kompenzálni, dühösen toppant lábával, és az apa mellett marad (Ferencz, 2005).

Egy rövid kitérő erejéig érdemes Radnóti és Sík prózai próbálkozásairól szót ejteni. Mindkettőjüket lírikusként ismerjük elsősorban, azonban a prózai kalandozások, a formával való játék más perspektívába helyezi a múlt és jelen körkörös, újra és újra egymásba kapaszkodó kapcsolatát. Baróti Dezső szürrealistának nevezi azt az időélményt, mely Sík és Radnóti prózáját is jellemzi: „értelem által alig ellenőrzött, félálomszerű automatikus írás” (1971, 357.) – írja. Erre példa A nagy és magas hegy című Sík-novella, és hasonló történik az Ikrek havában, melynek időélménye jól értelmezhető a bergsoni filozófia és a proust-i emlékezéstechnika kontextusában. A tér- és idősíkváltások a haldokló ember félig éber, félig álomszerű tudatállapotát jelenítik meg (Máté, 2005, 66.). Hasonló filmszerű állapot jelenik meg a következő részletben, melyben a harminc éves Radnóti a gyermek szavaival meséli el annak az éjszakának a történetét, amikor Pestre küldik orvosért: „Ülök a feketeségben, s csak most jut újra eszembe apa. Margit néni hangját hallom, meg fog halni? s nem nagyon értem. De a hasam behúzom, s meggörnyedek. Valami borzasztó lehet ez, hogy engem így Pestre küldenek, éjjel, mikor aludni szoktak az emberek, éjjel és egyedül. És ha meghalok útközben, vagy rablók kisiklatják a vonatot, akkor mi lesz? Ha nem kapja meg Kari bácsi az üzenetet. Miklós bácsi mégse halna meg annyira, mint én esetleg, s ha ő utazik, nem siklik ki a vonat sem. A Juci disznó miatt igazán jöhett volna. S hirtelen álmoság fog el, s hirtelen nyugodt és büszke is leszek. — Rám bízta — gondolom, s lebukik a fejem.” (1969, 25.) Az emlékezés idejéből indul az epizód, a sötét szobában ülő íróval a sötétség juttatja eszébe az emléket. Az élmény felelevenedésével a gyermeki szorongások és félelmek is jelenbelivé válnak, felidézésre kerülnek a gyermek magyarázatai. A felelősség súlyát már a felnőtt mondja ki, akit az álomszerű állapot mos össze gyermekkori önmagával.

„A GYEREKKORBÓL UTAZOM VISSZA A ROSSZUL VILÁGÍTOTT, ZÖTYÖGŐ KOCSIBAN...”

Az emlékezet gyakori narratív szervezőerő az irodalmi alkotásokban. A különböző emlék-interpretációk szövegbe szerveződnek, és a hiányok kitöltésével koherens történetet alkotnak. Az eltávolodás és visszatérés folyamatos váltakozása

lehetőséget nyújt arra, hogy az emlékek új és más szemüvegeken keresztül váljanak láthatóvá, miközben a mesélés maga is újabb értelmezéseket szül.

A gyermekkort és a gyermekkorra való emlékezést tekintve úgy vélem, Sík és Radnóti esetében is fontos motívum az utazás. Nem csak a szimbolikus értelemben vett utazás, mely a múlt és jelen, a felnőttkor és gyermekkor közti átjárhatóságot és az emlékezés fontosságát hangsúlyozza, de a szó szerinti úton levés is. Életrajzi beszélgetésekből kiderül, hogy Sík a „vonaton utazó diák típusa” (1993, 373.) volt. Vonattal járt Pestre iskolába nap mint nap, órákat töltött az utazás átmeneti állapotában. „A vonat nekem nagyon korai élményem” (1993, 374.). A vonatozás a gyermekkori évek része, a sínek csupán pár méterre futottak telkük határától, így a gyerekek gyakran jártak oda, hogy a síneken pénzérmeiket préseljenek össze. Az utazás egyik állomása Gödöllő, ahova az oly sokat emlegetett gyermekkor köthető, a másik állomás pedig Pest, a felnőtttség, a piarista iskola, ahova az apa halála után került. A Régimódi vers az isaszegi útról (1928) című költeményben ő maga köti össze az utazást az emlékezéssel:

*„Fut, fut velem a római vonat
Az éjben ködlő bús hegyek alatt.
Köröskörülem lágy-sebes zene,
Olasz beszéd mosolygó üteme.
S míg dalolnak a zengő kerekek,
Emlékek lágy esője rámpereg.
Míg az országút nyújtózkodva, restül,
A dombokon velünk bicegve fut,
Emlékeken a lelkem szállni rezdül,
Országokon suhan a vágy keresztül:
S előttem áll az isaszegi út.”*

És nézzük csak az Ikrek hava sorait: „Várom a koromsötét állomáson a vonatot, nem gondolok semmire, s hirtelen egy mozdulat villan elé, anya mozdulata: zöldborsót tisztítunkaparkban, s mielőtt hozzákezdenénk, pápaszemet vesz fel. Sohase hordott. Az idő csönget, mikor megszólal a sötét kis állomás. A gyerekkorból utazom vissza a rosszul világított, zötyögő kocsiban. Le-lehunyam a szemem, s ha kinézek, az ablakból borostás arcom néz vissza rám, s rajta keresztül egy-egy pislá láng.” (1969, 17.) Az Ikrek havában az utazás motívuma az epizódok közötti idő- és térbeli szakadékokat hivatott áthidalni. Az anya vonattal érkezik Pestre, majd Miklós utazik az anyához vidékre, Párizs, Budapest, majd újabb utazás az utolsó epizódban, amikor a tizenkét éves fiút vonattal Pestre küldik, hogy a haldokló apának orvosi segítséget küldjön.

A gyerekkorba való utazás Sík számára a boldogságot és biztonságot jelenti, Radnóti számára azonban bizonytalanságot és tétovázó úrt, melyet a családi titkok hagytak benne. Radnótinál a múltba való visszatérés annak az igénye, hogy egy koherens élettörténetet alkosson maga számára, hogy kitöltse a gyerekkor azon hézagait, ahol az emlékek nem valódiak². A múlt emlékei újabb és újabb jelentést kapnak, ahogy az emlékező a jelen keretein belül értelmezi azokat: ez mind az identitás alakulásának része. Sík verseiben újra és újra visszatér a boldog gyermekkor helyszíne, emlékezetében élénken élnek a szülőotthon képei, színek, illatok, hangok. „...szinte magunk előtt láthatjuk az alszéki, Gizella úti tornyos családi házat, a szolid polgári jólét otthonát; a közeli isaszegi utat és erdőt, a honvédsírokat, ahol a „régiből Kossuth-nótát zsong”; a királyi parkokat, a szomorúan megcsodált, véres homlokú, leölt szarvasokat; a nagy közös ajándékkal, a csacsifogattal való száguldást...” (Máté, 2005, 11.) Felnőttként egy boldog gyermekkor leírásával kompenzálja az elidegenedett emberképet, a gyermeki látásmód vallásos költészetének is fontos eleme.

A vonat-szimbólum a közép-kelet-európai kultúrkörben a halállal is összekapcsolódik, ahogy azt Petőfi Vasúton című költeményében (1847) is olvashatjuk: „Ez a gép tán egyenest a / Másvilágba megy velünk!” A világháborúk idején pedig vonattal szállították az embereket a haláltáborokba, a vonat tehát egy egész nemzedék félelmét sűrítette magába. Ez a generációs szimbólum tehát egy közös származásbeli és identitásbeli ponthoz vezet minket Radnóti és Sík életében.

„S AKKOR ELKEZDŐDÖTT VALAMI, AMIRŐL CSAK VERSET LEHET ÍRNI...”

Úgy vélem, az utazás motívuma az átmeneti állapotok szimbóluma is. Mielőtt egy fejlődési szintről a következőre lépünk, szükségünk van egy olyan köztes térre, mely e fejlődési teljesítmény létrejöttét segíti. Sík és Radnóti élettörténetek ismeretében a legfontosabb átmenet kétségkívül a serdülőkor.

„Nagy dolog a gyerekkor” – írja Radnóti az *Ikrek* havában, „akkor elkezdődött valami, amiről csak verset lehet írni... akkor kezdődött volna az ifjúság?” (1969, 69.) E mondatlapp lép az ifjúkorba, a felnőtté válás időszakába. Sík Sándor is a gyermekkor végével szembesült: „Hogy is lesz most már?” „A tornyos ház is másoké lett” – írja az *Anyukám* (1931) című visszaemlékezésben. Máté monográfiájában fontosnak tartja az apa halála után kialakuló felelősségérzetet, a családfővé válást. A felnőtté válás elkerülhetetlen. Tizenévesen komoly személyiségváltozáson ment keresz-

² Radnóti tizenkét évesen szembesült azzal, hogy *édesanyja a szülés után meghalt, ahogyan édesanyja is*. Erre az apa halálát követően került sor, amikor elszakítják húgától, Agitól és nevelőanyjától. A tragikus történetet az *Ikrek* hava című novellában mondja el utóljára számtalan lírai feldolgozást követően.

tül, ekkor hagyta el Gödöllőt, és Pesten kezdte meg tanulmányait. Mint az Életrajzi beszélgetésekben írja, apja pap ismerőseitől kért tanácsot, hova írassa fiát iskolába, így került a piaristákhoz. Valószínűleg az apa elvesztéséből fakadt igénye, hogy később tanáraihoz erős érzelmi köteléket alakítson ki, ahogy azt Szabó is kiemeli: „Életművében is jelentős az a hányad, amelyben jelentős személyekhez próbál közel férkőzni: elsősorban költőkhöz, íróművészekhez, szentekhez, akiknél a legkövetlenebbül szemlélhető a „legnagyobb tett”: önmaguk megalkotása.” (1993, 405.) Az első fontos példakép Pásti Gyula, első osztályfőnöke, aki egyúttal az Istenhez vezető utat is megmutatta a fiatal Síknak. „Úgy megszerettem, hogy azért lettem piarista, mert úgy akartam élni, ahogy ő.” (1993, 375.) „Palásti, kedves tanárom nem egyszer kijött hozzánk Gödöllőre látogatóba. A mi mindig nagy öröm volt, és nagy esemény” (1993, 378.) „Palásti volt az ideálom, míg gyermek voltam” (1993, 387.) De felnőttként a rendben eltöltött idő, a kortársakkal való kapcsolat szerepét is látja személyiségének alakulásában: „...a lelki életem fejlődésére és emberi fejlődésekre óriási hatással volt az az egy-két rendtársam, akikkel nem voltam jó barátságban, hanem aztán lettem, a következő évben. Elkényeztetett legnagyobb fiú voltam, aki hozzá voltam szokva ahhoz, hogy mindig ő az első; ott pedig junior voltam, beláthatatlan éveken keresztül mindenütt. És ezek gúnyoltak, bosszantottak, leszóltak, mellőztek, szóval amivel egy kispapi együttlétben egyik kellemetlenné teheti a másik életét, az mind megvolt. És ezek ráébresztettek engem arra, hogy nem egészen az vagyok, akinek gondoltam magam...” (1993, 379.)

A papi hivatás és a költőség közötti dilemma a későbbiekben is megmarad; egyrészt mint belső ellentmondás, másrészt mint kívülről, a kortársaktól érkező nyomás és kritika. Öccse, Endre visszaemlékezéséből tudjuk, hogy amikor Sík megnyerte a Petőfi Társaság irodalmi díját, megpróbálták rábeszélni, hogy lépjen ki a rendből, különben nem lesz belőle nagy költő. Ő ezt nem tett meg, szemben Endrével, aki kilépett. Sík Endre utal arra is, hogy kilépésével „eldöntötte” bátyja bent maradását: „mikor ezt neki megmondtam, akkor többször sétáltunk a Duna-parton, és azt mondta, hogyha én kilépek, akkor ő nem léphet ki” (1993, 400.) A papság mintha családi küldetés lett volna: a folytonosság megteremtése a múlt és a jelen között, az apa emlékének ébren tartása, egyfajta kapott identitás. Azt, hogy a kettő közötti feszültséget sikerült feloldani, fontos szerepe volt Zimányi Gyulának: „Az Úristen úgy gondoskodott róla, hogy érzéke volt a költészet iránt, és meg tudta mutatni, hogy tisztel mint költőt. Hogy nem léptem ki, mint költői karrierjét féltő ifjú, a rendből és hogy nem hagytam abba a költészetet, az mind az ő zseniális vezetésének a műve. (...) Hogy ez a kettő összefér, és eggyé lehet, azt ő meg tudta velem értetni.” (Sík, 1993, 380-381.) A papi hivatás, a rend egyfajta biztonságot jelentett Sík számára, ugyanakkor korlátozottságot is, a világtól való szándékos vagy akaratlan elzárkózást. Ezzel szemben az irodalmi szerepvállalás, a tanári pálya és a cserkészmozgalmi tevékenység a világra nyitott ablakot. „...első igazán felnőtt szerepe a tanárkodás” – írja Szabó

(1993, 416.). A külső korlátok ellensúlyozásaként a versírásban szabadon szárnyalhatott fantáziája, és sosem látott messzeségekbe juthatott el. Talán épp ez az el-lentmondás, ez a „kettős végtelen” tette személyiségét annyira vonzóvá, lenyűgözővé. A tanítványai körében eltöltött idő a lélek ismerőjévé tett őt: „egész sorsok nyíltak meg előtte, az élet olyan problémáit ismerte meg, amelyek a védett környezetben addig láthatatlanok maradtak előtte” (Rónai, 2000, 19.)

„...FIÚ KÖSZÖNTI APJÁT”

A szegedi tartózkodás talán épp annak átmeneti jellege miatt vált tartalmassá és meghatározóvá Radnóti életében. Nagy elvárásokkal ment első találkozására Sík Sándorhoz, aki akkor már ismerte a fiatal költő néhány versét. Az első találkozás alkalmával szóba került a közös származás, a sorsközösség, kirekesztettség. A tanítvány leveleiben rendre „fiúi tisztelettel és szeretettel” zárja sorait. Radnóti *Köszöntő* (1939) című költeménye tanítója ötvenedik születésnapjára íródott:

*„Ötven év?
nem azt köszöntöm én a költő ünnepén,
költőnek nincs kora.
Ma gyermek még és új játékra kész,
egy pillantás, és újra régi mester,
aki a gyermek századot tanítja,
tapasztalt bölcshez illő türelemmel.*

*Társát köszönti most a gyermek,
lélek a lelket, aki eretnek
hadak között hűségre példakép;
fiú köszönti apját, egy hitvány
korban lelkéhez hű tanítvány!”*

A költemény e két versszaka jól összefoglalja Radnóti és Sík kapcsolatának főbb aspektusait. Egyrészt a múltba visszanyúló kapcsolódást, a gyerekkori traumákat és a felnőtt lét idő előtti beköszöntét, mely mindkettőjük életére oly jellemző volt. A sorok utalnak arra is, hogy a költő életében a múlt újra és újra megelevenedik és visszatér, a gyermeki látásmód pedig a költő szemléletének sajátja, a költőben él a gyermek. Összeköti őket a kortalanság, de a kor is. Társ a gyermekkorban, apa az árvaságban, tanár és útmutató a „hitvány korban”.

Radnótinál szintén megfigyelhető a tanárok iránti rajongás, a tanárok nagy hatása. „Sík Sándorhoz írta” doktori értekezését Kafka Margitról, mely nem egyszerű tanulmány: ez az elemzés egyfajta önanalízis is, ebben láthatta meg a korai trau-

mák szublimálásnak lehetőségét. „A költő, az író ott kezdődik, ahol világot teremt magának és ezt a nyelven keresztül teremti meg. Anyaga a szó, a szavak, melyek akkor válnak költészetté, mikor elszakadnak betűszerinti, szótári értelmüktől és alkotó részeivé válnak a költői realitásnak, a költő világának.” – írja (Radnóczy, 1934, idézi Kovács, 2009, 78.)

Sík mellett Zolnai Béla gyakorolt nagy hatást a fiatal Radnótira. Mindkettejüknek fontos szerepe volt abban a hosszú névváltoztatási procedúrában, mellyel a Glatter nevet Radnótira szeretne volna változtatni. Az 1934-ben elkészült doktori disszertációt már Radnóti néven szeretne volna megjelentetni, azonban ekkor a hivatalos névváltoztatás még nem ért célba. Végül Sík közbenjárására a Glatter-Radnóti nevet nyomtatták a Kafka-disszertáció címlapjára (Miklós, 2009). A doktori értekezésben - mely tulajdonképpen egy pszichobiográfiának tekinthető – egy másik ember elemzésén keresztül érti meg önmagát, reflektív szemlélettel köti össze az élettörténet és az életmű egymásra hatását, mely az identitás fejlődésének és megértésének elengedhetetlen lépése. És épp ide kapcsolódik a névleges átmenet, úton levés is: még Glatter, de már Radnóti. Mindez szorosan kötődik az identitásproblémához is. A tárgyi azonosság – mint a név - az ön-meghatározás olyan kategóriája, mely alapján különbözteti meg az egyént másoktól (Ricoeur, 2001). A folyamatosan változó családnév újra és újra ráerősíthetett az állandóság és folytonosság hiányára, ugyanakkor jó metafora Radnóti identitás-küzdelmére.

Nevének megváltoztatásával Radnóti azt is szeretne volna kifejezni, hogy ő magyar költőnek vallja magát. Ez egyfajta választás, vagy a választhatóság illúziója: elköteleződés a magyar nyelv, a magyar irodalom mellett, mely a kereszténység vagy a zsidóság felett álló identitáskategória. Egy boldog, védelmező burok, az anyanyelv, az anyaölbe való visszatérés, a gyermekivel való kapcsolat. Hasonló megfontolásból döntött a katolikus hitre való áttérés mellett is (Miklós, 2009). A már említett két példakép, Zolnai és Sík vett részt ebben a folyamatban. Sík keresztelte meg 1943-ban, keresztapának pedig Zolnait kérte fel.

A szavak varázserejével létrejött egy olyan identitás, amit haláláig magáénak érzett, amelyre büszke volt, és amely a legborzalmasabb pillanatokban is vigaszt jelentett számára. A szavak teremtető ereje Sík esetében kétszeresen is igaz, hiszen az imádság maga is az ebben való hitet jelenti. A szavak formálták őket, és ők a szavakat, egymásra találtak verseikben, százgyökerű identitásukban és annak minden bizonytalanságában. Sík túlélte tanítványát, és fiaként emlékezett meg a fiatalon elhunyt Radnótiról, akiben talán saját múltját látta, és egy olyan végzetet, mely akár az övé is lehetett volna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Baróti, D. (1971). Írók, érzelmek, stílusok. Budapest: Magvető Kiadó.

Bencze, E. (2006). A vonat jelentésköre a közép-kelet-európai kultúrában. Forrás, 38(2),

Ferencz, Gy. (2005). Radnóti Miklós élete és költészete. Budapest: Osiris Kiadó.

Kovács, P. (2013). Szembenezés és tagadás Radnóti Miklós prózájában. A Napló és az Ikek hava pszichoanalitikus interpretációja, Lélekelemzés, VIII(2).

Lengyel, A. (2009). Radnóti identitásszerveződésének kérdéséhez. Forrás, 41(5). <http://forrasfolyoirat.hu/0905/lengyel.pdf> Letöltés ideje: 2014.03.24.

Máté, Zs. (2005). Sík Sándor a szépíró, az irodalomtudós és az esztéta. Szeged: Lazi Bt.

Miklós, P. (2011). Glatter, Radnói, Radnóczi. Radnóti Miklós nevééről. In: Uő. (szerk.), A szegedi bölcsészkar Radnóti Miklós diákéveiben. Szeged – Szabadka: Radnóti szegedi Öröksége Alapítvány.

Miklós, P. (2011). Radnóti Miklós és Sík Sándor kapcsolatáról In: Uő. (szerk.), A szegedi bölcsészkar Radnóti Miklós diákéveiben. Szeged – Szabadka: Radnóti szegedi Öröksége Alapítvány.

Nemes, L. (2001). Az elveszett gyermekkor Radnóti Miklós szépprózájában, Thalassa, 2-3: 137-143.

Radnóti, M. (1969). Ikek hava. Napló a gyerekkorról. Budapest: Magyar Helikon.

Radnóti, M. (1989). Napló. Budapest: Magvető Kiadó.

Ricoeur, P. (2001). A narratív azonosság. In László J. Thomka B. (szerk.), Narratívák 5. Narratív pszichológia (15-27). Budapest: Kijárat Kiadó.

Rónay, L. (2000). Sík Sándor. Budapest: Balassi.

Szabó, J. (1993). A százgyökerű szív. Levelek, naplók, emlékezések Sík Sándor hagyatékából. Budapest: Magvető Könyvkiadó.

Szegedy-Maszák, M. (1998). Radnóti Miklós és a holocaust irodalma. Irodalmi kánonok. Debrecen: Csokonai Kiadó.

Szénási, Z. (2010). „Én nem vagyok magyar?” - A zsidó és a katolikus identitás problémái Radnóti Miklós és Sík Sándor életművében. Irodalomtörténet, 91(1), 103-111.

Tolnai, G. (1969). Néhány szó az Ikek hava olvasóihoz In: Radnóti M. Ikek hava. Napló a gyerekkorról. Budapest: Magyar Helikon.

PETRA KOVÁCS: „THE ROMAN TRAIN IS RUNNING, RUNNING WITH ME....”. A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CHILDHOOD OF MIKLÓS RADNÓTI AND SÁNDOR SÍK

Sándor Sík became a teacher, an ideal, a friend and a father-figure for the young Radnóti. The parallelism of the two life story derives from their childhood. Their period of identity formation are characterized by the early loss of fathers, the untimely experience of the adult responsibility and the sudden grow up. Still Sík described a merry childhood in his literature, his father's death made him adult from day to day. Radnóti's traumatic early years are obvious by reading his poems and novels. In their adult years, the fibres of the real and chosen „lineage” are combined. Words have the protective and hiding function between these circumstances because their magic power is able to help reconstruct the balance of the harmed self and create a coherence and continuous life story. Radnóti and Sík found their personal self-identity in literature which is a category separated from religion and political affiliation. In my essay I attempt to analyse the common motives of the two poets' early years and discover the similarities of their identity formation and difficulties. The sources of the recent psychobiography are poems, novels, diaries and correspondences. The line of my interpretation arises in the childhood and ends up in a more wide historical-political-literary conflict.